

◦ Sathyandranath Ragunanan ‘Mac’ Maharaj ◦

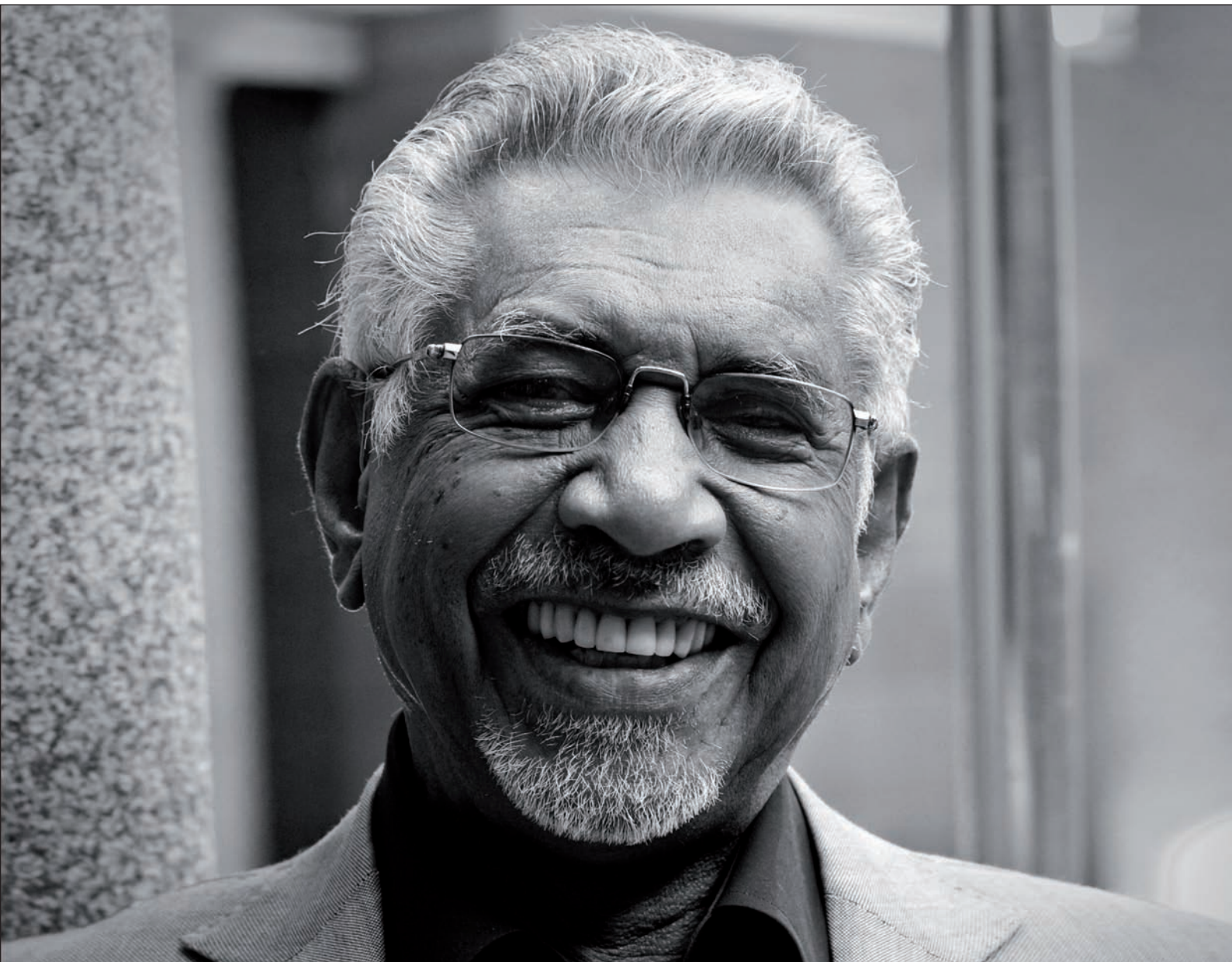
«Askatasuna ez da zapalduarentzat bakarrik, zapaltzailearentzat ere bada»

“Hasieratik ikusi nuen Mac arazo txiki bat izango zela guretzat kartzelan. Gogorra zen, zaindariaei erantzun egiten zien, azkarregia zen, beti punta atera behar, argumentatiboegia, ez zizun puntu batean ere etsiko nahiz eta eztabaida aspalditik irabazia izan. Bere onerako, inteligentegia zen”.

Mandelaren hitzak dira Maharaj-en *Shades of difference* (Ezberdintasunaren ñabardurak) liburuko hitzaurrean. Pretorian, Presidentzian duen bulegoan hartu gaitu Hegoafrikako gatazkako sinboloetako bat izan den Afrikako Kongresu Nazionaleko (ANC) kide historikoak.

Testua eta argazkiak:

LANDER ARBELAITZ



INDIAR KOMUNITATEKO KIDEA, Hegoafrika-ko Newcastle herrixkan jaio zen Maharaj, 1935eko apirilaren 22an. Gaztetatik ANCN eta Hegoafrikako Alderdi Komunistan ibili zen, gatazka irabaztea helburu. Torturatua, hamabi urte egin zituen kartzelan, eta ondoren urteak egin zituen klandestinitatean. Garraiobideetako Ministro izan zen Mandelaren Gobernuan. Egun, herrialdeko Presidentetzan egiten du lan, Kanpo Harremanetarako aholkularitzan.

Jaio zinenean, zer espero zezaketen gurasoek zuretzako?

Meatzarien herri batean jaio nintzen eta azal iluneko biztanleonek aukerak oso mugatuak ziren. Zaila zen pentsatzea indiar bat mediku edo abokatu bilaka zitekeela. Nire anaia zaharagoek eskola utzi zuten doan izateari uzten zion urtean. Eskolan ongi ibili eta adibidez, irakasle izatea izan zitekeen nire gurasoek niretzako espero zezaketan gauzarik altuenetakoa. Irakasleak komunitatean oso pertsona errespetatuak ziren.

13 urte zenituen apartheid erregimena indarrean sartu zenean. Momentuan ohartu al zinen aldaketaren tamainaz?

1948an aldaketa handia izan zen gure bizitzetan. Nahiz eta gure auzoan gehiengo indiarra zen, baziren afrikarrak eta zenbait zuri txiro ere. Elkarrekin egiten genuen jolas. Baina ume afrikaner zuri horiek gurekin borrokan hasi ziren apartheidaren indarrean sartu zenetik. Gunea utzi zuten, eta erregimena trenbideetan lana eman zien. Oso nabarmena izan zen beltzen eta zurien arteko banaketa ordutik aurrera.

Noiz erabaki zenuen zutik jarri eta borrokarako prest zinela?

1952an gurasoen etxea atzean utzi nuenean, ikastera joan nahi izan nuen unibertsitatara. Beltzok baimen bereziak behar izaten genituen herrialdean bidaiatzeko. Azkenean Durbango Natal unibertsitatean amaitu nuen, eta bertan sortu zitzaizkidan politikarekiko kezka.

Eta ez al zinen beldur?

Bi aukera genituen: ez bazenuen ezer egiten eguneroko umiliazioarekin bizi beharko zenuen, eta zure eskubideen alde zutik jartzin bazenuen, arazoak izan zenitzakeen. Bigarren aukerarekin behintzat duintasuna mantentzen zenuen.

"Bi aukera genituen: ez bazenuen ezer egiten eguneroko umiliazioarekin bizi beharko zenuen, eta zure eskubideen alde zutik jartzin bazenuen, arazoak izan zenitzakeen. Bigarren aukerarekin behintzat, duintasuna mantentzen zenuen"

Robben Uharteko espetxera hamabi urterako bidali zintuzten. Gogoratzen al duzu bertan pasa zenuen lehen gaua?

1965eko urtarrilaren 5ean joan nintzen. Ez nekien nor zegoen sekzioan, denak ordurako beren ziegetan giltzatuta baitzeuden. Bakar-dade-gelan sartu ninduten, eta gau oso hotza izan zen. Gero jakin nuen preso politiko guztiak atxilotuta zituzten kartzelan eta Mandela eta beste batzuk zeuden sekzioan nengoela.

Bizitzako Unibertsitatea izenez ere ezaguna zen kartzela, zuen artean.

Muga asko zegoen, zer ikas zitekeen eta zer ez. Agintariak zailtasun handiak jartzen zituzten liburuak lortzeko. Hala ere, presoonek erabakia izan zen, baimena lortu edo ez, gure buruak heziko genituela. Beraz, hezkuntzaren bat izan zuenak beste eskolak ematen zizkien. Politika, gure gatazkaren historia, marxismoa...

Nola gida zezakeen Afrikako Kongresu Nazionalak gatazka, lidergoaren parte handi bat kartzelan edukita?

ANCK biziraun bazuen, nire ustez, atxilotuek Nelson Mandelaren bidea jarraitu genuelako izan zen. Epaiketak erabiltzen genituen erakusteko askatasuna kendu ziguten jendea ginela. Hori inspirazioa izan zen gure jendearentzat. Horrez gain, ANCK jende asko bidali zuen erbestera eta handik borrokatu zuten horiek. Batzuk *Radio Freedom* emititzen hasi ziren herrialdean, ilegalki. Beste batzuk erakunde lana antolatzerako bidali zituzten, eta abar. Azkenik, egunkariak irakurtzen zituen gure jendea konturatzen hasi zen mundua gu babesten hasi zela. Gure mina ez zen desagertu, eta babesak bizirik mantendu gintuen.

Egia al da zuk transkribatu eta kartzelatik atera zenuela Mandelaren *Long walk to freedom* autobiografia?

Bai, 1976an.

Nola egin zenuen?

1975eko abenduan sortu zen ideia, 1976ko urtarrilean hasi zen Mandela idazten eta apirilera kanpora aterea genuen. Karpeta eta liburu azalen barruan konpartimentuak sortu eta barnean ezkatuta, gure ikasketa liburuekin batera ateratzen genituen.

Behin kartzelatik aterata, Vula Operazioaren ideologia izan zinen.

1965ean ANC eta gainontzeko alderdiak erbestetik ekitera behartu gintuzten, baina

ezin genuen muga gurutzatu eta bertan geratu, herrialde bizilagunen egoera politikoak medio. Lusakan (Zanbian) genituen baseak, eta jendea Hegoafrikara bidaltzeko, ilegalki gurutzatu behar izaten genituen tarteko herrialdeak. 1976an Sowetoko ikasleen altxamendua izan zen eta liderrak sortzen hasi ziren herrialdean. Apartheidaren aurkako jendea gatazkaren garaipenera nola bideratu? Gure lana indar hauek guztiak batu eta herrialdean lidergo bat sortzea zen. Horregatik, sabotajeak egitera bidaltzen genuen jendeaz aparte, liderrak bidali behar genituen barnera, bertako liderrekin harremanetan jartzera. Hori zen Vula Operazioaren helburua, adar politiko eta militarra gidatuko zituen lidergoa osatzea.

Ongi funtzionatu zuen, alderdiak legeztatu eta Mandela askatu bitartean. Nola gogoratzen duzu Mandela askatu zuten eguna?

Denontzat egun ikaragarria izan zen, Mandela kartzelan 27 urtez izan baitzen. Alde batetik inspirazioa zen hainbeste urte kartzelan egin ostean, tinko biziraun zuela ikustea, inspiragarria erabat. Nazioarteko apartheidaren aurkako mugimenduek ere garaipen bat lortu zutela ikusi zuten, eta animoak indartu ziren borrokan jarraitzeko. Une oso konplexu batzuetan sartzen ari ginela bagenekien, baina arrakasta izateko aukerak genituela ikusten genuen.

“Zenbat eta luzeagoa guda, orduan eta gehiago kostatzen da estrategia aldatzea”, esan zuten Donostian, *Garak* antolatutako *Insurgentziatik demokraziara* hitzaldian. 1990eko abuztuan ANCK borroka armatua amaitzea erabaki zuen. Zergatik?

Mandela askatu ostean, lehen aldiz ANCren eta gobernuaren arteko bilera ofizialak hasi ziren. Presoen kaleratzeaz, erbesteratuen etxeratzeaz eta abar eztabaidatzen genuen. ANCKo Komisio Exekutibo Nazionala bildu eta apartheidaren gobernuarekin izango genuen bilerara zein jarrerarekin azaldu eztabaidatu genuen. Erabaki genuen hurrengo bileran arerioa ezustean harrapatzea, borroka armatuaren suspentsioa mahai gainean jarrita. Inongo baldintzarik ez genuen jarri. Horrek, munduaren eta gure jendearen aurrean jarrera indartsua lortzea ahalbidetzen zigun, eta apartheidaren gobernuari presioa ikaragarria jarriko zion, pausoren bat eman zezan. Mugimendu taktikoa izan zen negoziazioak serio har zitzaten. Jokaldi ona izan zen, azaroan negoziazioak hasi baitziren.

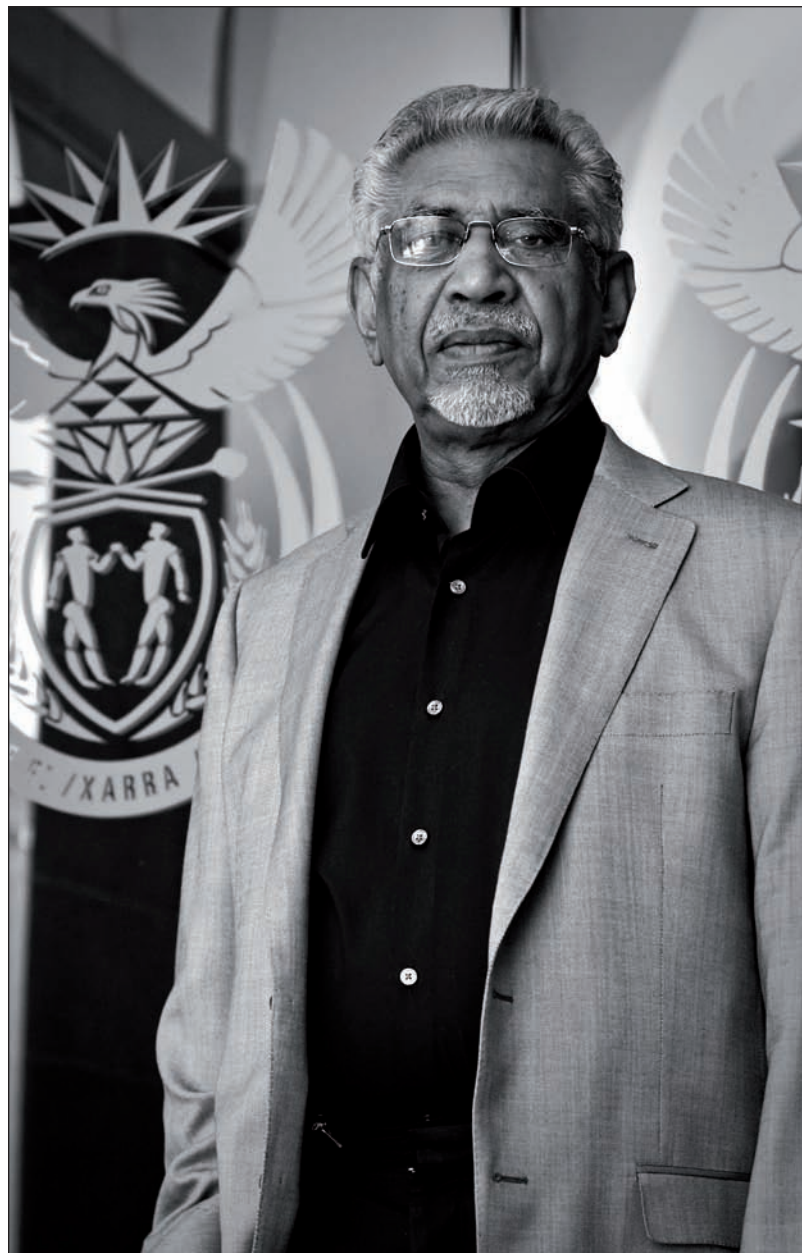
Nor da Mandela?

Mundu osoko gatazka guztietan, askatasuna lortzeko borroka gizabanako batzuk lider

bilakatu ditu, ezaugarri jakin batzuk dituztela. Osotasuna mantentzen dute, gauzak garbi ikusten dituzte, gatazkarekin leialak dira eta ez dute etsitzen. Beren idealak defendatuz jendearen zerbitzura egoteagatik errepresioak sortutako min handia pairatzen dute. Mandela horietako bat izan da. Bere ekintzak, gure jendearen irudimena harrapatzeaz gain, inspirazio izan dira. Munduak apartheidaren preso guztiak irudikatzeke sinbolo gisa erabili zuen, eta identifika zezaketen irudi horretan oinarrituz, preso politiko guztien askatasuna eskatu zuen.

Negoiazio formalak hasi zenituztenean, bakea lortzeko euren asmoak zintzoak zirela sinetsi zenuen?

Batzuek diote konfiantza elementu garrantzitsua dela negoziatzeko orduan. Ni prozesuko idazkari izendatu ninduten, eta esperientziat diot, konfiantza ez zela elementu garrantzitsua izan. Herriaren interesak babestera zoaz hara eta erabakiak hartu behar dituzu. Nego-



ziazio bidez, arrakasta lortzea da helburua. Konfiantza ez zen hasieratik hor izan, pixkana sortzen joan zen adostasunetara heltzen joan ginen neurrian. Baina ez dut uste apartheid erregimenean sekula konfiantza izatera heldu nintzenik. Kide batzuk errespetatzera bai, baina nire baitan, isilean, ez nuen sekula alboratu euren interesak nolabait mantendu nahi izango zituztela. Normala da. Ez dut jendea egun batetik bestera aldatzea espero, euren pribilegio guztiei uko eginez.

Negoiazioak aurrera zihoazen neurrian, zenbaterainoko mehatxua ziren ultra-eskuindar zuriak?

Arazo serioa. Herrialdea eskura izan zuten, baina Mandelaren eta gure lidergoaren abilezia izan zen beren xantaian ez erortzea. Neutralizatu egin genituen. Erabaki zuzenak hartu genituen eta 1994ko hauteskundeak heldu zirenean, jende guztia harrিতa geratu zen oso baketsuak izan zirelako. Ondorioa: beti egongo da aldaketa saihestu nahi duen indarren bat. Bere burua etorkizunaren arkitecto ikusten duen mugimendu politikoaren erantzukizuna da helburuen bidea eginez, beste aldea zatitu eta ahultzea. Ez indarrez, baizik eta logikaren eta erabakien bitartez.

“Ez gaitu mendekuak gidatu behar”, zure esaldia da. Beltzen komunitateak nola barkatu horrenbeste urtetako sufrimendua?

Barkamena ez da erlijioaren zentzu hertsian hartu behar. Mendekuak motibatzen bazaitu, askatasunaren alde egiten ari zinen bidea atzean uzten ari zara. Ahaztu egin duzu gatazkan zure herria bizitza hobe batera eramateko sartu zinela. Apartheida babestu zuen jendearen sufrimendurik handiena, Hegoafrika ez-arrazista eta demokratikoan bizitzen ikastea izan da. Beren pentsamendu eta balore guztiak hankaz gora jarri baititugu. Garai hartan mendekua hautatu izan bagenu, zuri aldaketa prozesua zaildu besterik ez genuen egingo. Nahita hartutako erabaki politikoa izan zen, momentuko eskaerak betetzen zituen estrategia.

Txaboletan bizi den jende asko engainatuta sentituko da zuekin...

Ziur naiz, lanik gabe, txaboletan era miserablean bizi den jendeak engainatuta sentitzen den egunak dituela, eta bidezkoa da gainera. Baina jende bera optimista sentituko da beste hainbatetan. Adibidez, orain hiru aste Zuma presidentea, hedabideekin batera, pobrezia handiko eremu bat bisitatzen izan zen eta erabat harrিতa geratu zen bertan ikusitako miseria gorriarekin. Atzo bueltan joan zen gobernuaren eta zenbait alderdi pribaturen

Tortura

“Tortura ezin da sekula justifikatu. Torturatua deshumanizatzen du, torturazaila deshumanizatzen duen bezala. Bi aldeetan egon naiz. Alde batetik, ni torturatu egin ninduten, eta bestetik, esan izan dut: ‘Tipo honi informazio hau aterako banio mila bizitza salbatuko nituzke!’. Baina gauzek ez dute horrela funtzionatzen. Torturak ez dizu informazio fidagarria ematen, eta zure humanitatea pikutara bidaltzen du. Egunen batean, tortura ilegal ez, erabilezin egingo duen mundu baten esperantza naiz. Giza jokabidearen aurka doa”.

babesa mobilizatuta, eta etxe batzuk eraikitzen hasi ziren. Argazkiak ikusten badituzu, “bizitzak ez du esperantzarik” zioen jende bera esperantzaz beteta ikusiko duzu. Esperantza ez galtzea da kontua, arazo hauek ezin baitira egun batetik bestera konpondu. Baina lanean jarraitu behar dugu eurak laguntzeko gaudela gogorazteko. ANCK bere sorrerako ideiak bultzatzen baditu, egindako akatsak zuzentzen baditu, herrian esperantza sortzeko gai izango da.

Uste al duzu herritar zuriak konturatzen direla hegoafrikar beltzek hartu duten jarrerarekin zelako zortea izan duten?

Bai eta ez. Askatasuna ez da zapalduarentzat bakarrik, zapaltzailearentzat ere bada. Baina zapaltzailearentzat, gainontzekoak zapalduz izan dituen pribilegioen ostean, askatasunak egin dion ekarpenaz konturatzea zaila da. Eurek egindakoaren ondorioen erantzukizuna onartu eta esan behar lukete: “Egin dezagun lan denok batera hau konpontzeko”. Geroz eta zuri gehiagori erakutsi behar diegu beltzekin batera bidea eginez, Hegoafrikako seme-alaba guztientzat etorkizun hobe erai-kiko dugula, berenak barne.

Hamasei urte dira demokrazia ezarri zenutela. Pozik zaude herrialdearen bilakaerarekin?

Independentzia osteko hamasei urteetan beste edozein herrik baino askoz ere lorpen gehiago egin dugu. Baina akats ikaragarriak ere egin ditugu eta hauetatik azkarrago ikasiko bagenu, hobe geundeke. 1994ak gure jendeari ekarri zion itxaropenak hazten jarraitzen du, dena den. Pobrezia munduko kontua dela pixkana ulertzen hasi den mundu batean bizi gara. Pobrezia da herrialde baten desorekarako iturri nagusia eta munduak badu nahikoa baliabide pobreziarekin amaitzeko. Denok batera lan egingo bagenu, ez Hegoafrika soilik, mundu osoa hobetuko genuke. Hegoafrikak erakutsi du pobrezia sortutako gatazka hauek elkarrizketa eta negoziazio bidez konpon daitezkeela. Munduak gauza bera egin behar du.

Beste gatazka batzuetarako erabilgarri izan litekeen leziorik ikasiko zenuen urte hauetan...

Gizabanakoaren askatasuna benetan gauza preziatua dela. Mundu osoan, askatasuna ukatu zaion pertsona zutik jarri da. Pertsona bakoitzari, bere bizitza erabaki eta moldatzeko aukera ematea da demokrazia. Gizartean beti izango dira gatazka sortzen duten interesak. Demokrazia da giroa ahalbidetzera, gatazkan dauden interes horiek gudan amaitu gabe konpontzeko, elkar hil gabe. Humanoago egiten gaituen pauso bat aurrera eman behar dugu. ■